

Серія «Проблеми українського законодавства»

Віталій Мосейчук

**СТРАТЕГІЧНИЙ
КОМЕНТАР
ПОДАТКОВОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

Недоліки ПКУ

Станом на 01.01.2021 р.

Харків
«Право»
2021

УДК 347.73:336.225.68(477)
М81

Серія заснована 2010 року

Мосейчук В. В.

М81 Стратегічний коментар Податкового кодексу України. Недоліки ПКУ : станом на 01.01.2021 р. / Віталій Мосейчук. – Харків : Право, 2021. – 186 с. – (Серія «Проблеми українського законодавства»)

ISBN 978-966-998-136-3

Ця книга є найбільшою добіркою різноманітних недоліків Податкового кодексу України (колізії, помилки, суперечності, конфлікти інтересів, подвійне оподаткування, нюанси, описки, недоробки, прогалини, проблеми, «білі плями», «підводні камені» та відверті «ляпи»), які заважають розвитку української економіки, створюють негативний інвестиційний клімат та мали би бути ліквідовані (деякі вже ліквідовано, але інформація про них збережена для історії податкової системи) за 10 років його існування. Збірник створювався протягом 10 років бізнесової практики, консультування та аналізу підприємницького життя.

Науково-практичний коментар ПКУ призначено для бухгалтерів, фінансистів, працівників податкових органів, аудиторів, юристів підприємств та організацій, податкових консультантів та адвокатів, народних депутатів та їхніх помічників, керівників бізнесу, приватних підприємців, викладачів та студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, які хочуть бути в курсі сучасних проблем та майбутнього податкової системи України.

УДК 347.73:336.225.68(477)

© Мосейчук В. В., 2021

ISBN 978-966-998-136-3

© Оформлення. Видавництво «Право», 2021

Зміст

Подяки	13
Відгуки	13
Про автора	14
Вступ	15

РОЗДІЛ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ (статті 1 – 39)

Усупереч Бюджетному та власне Податковому кодексу податкову конституцію впроваджено з 1 січня 2011 року	19
Набрання Податковим кодексом чинності з 1 січня 2011 року суперечило Закону «Про систему оподаткування»	20
Діє обмежений принцип презумпції невинності платника податків	21
ДПСУ – це і Державна податкова служба України, і Державна прикордонна служба України	21
Податковий кодекс дозволяє посадовим особам діяти не лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України	22
Податковий кодекс не визначає вичерпного переліку податків та зборів, а тому не є повноцінним кодексом	22
Протягом 2011 року спрощена системи оподаткування не регулювалася Податковим кодексом	25
Стаття 9 ПКУ про загальнодержавні податки та збори містить лише загальнодержавні податки	26
Податковий кодекс не містить права фіскальних органів на затвердження порядку складання податкової звітності	26
Податковий кодекс не обумовлює процедури затвердження порядку обліку платників податків і зборів	27
За невчасну сплату податків у Податковому кодексі штрафи є, а за невчасне повернення податків податковими органами – немає ...	28
Податковий кодекс чомусь мовчить про відшкодування моральної шкоди	29
«Каша» з податкових звітних базових періодів	30

Середні підприємства зобов'язали подавати декларації в електронній формі, але дати визначення таких підприємств забули	32
Податковий кодекс не визнає відновлювальними джерелами енергії біодизель, біоетанол та біобутанол	33
Дачні та садові будинки не віднесено до житлового фонду, але віднесено до житлової нерухомості	34
Для великих платників звичайні ціни визначалися за угодою з ДПАУ	34
ПКУ не передбачає права податкових органів на видачу довідки про статус резидентства в Україні, але вони видаються	35
Усунення подвійного оподаткування передбачено лише щодо закордонних податків	37
Є податкові пільги – здавай квартальний звіт за Порядком і від Кабміну, і від податкової та Мінфіну	37
Узаконено податкову дискримінацію: юридичні особи-платники податку на прибуток мають податкові пільги, а фізичні особи – ні	39
Податковий кодекс передбачає послуги з надання персоналу (аутстафінг), але до КЗпП внести зміни забули	42
Податковий кодекс до 2014 року оперував двома протилежними визначеннями податкового кредиту	43
Необроблені волокна льону й конопель не належать до сільськогосподарської продукції	44
З 2021 року запроваджено єдиний рахунок для сплати податків і зборів із купую обмежень та недоліків	45

РОЗДІЛ II

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ) (статті 40 – 132)

Про узагальнюючі податкові роз'яснення до серпня 2011 року забули	48
У Податковому кодексі зникло правило пріоритетності податкових консультацій	49
Податковий кодекс мав штрафи за збитки до серпня 2011 року	50
Запроваджено штраф за неправильне, але не отримане відшкодування ПДВ	50
Відмова від примусової інвентаризації чи надання копій документів тепер має наслідком адміністративний арешт активів	52

Усупереч Конституції України Податковий кодекс до 2013 року запровадив відповідальність за відмову давати показання або пояснення щодо себе.....	53
Податківці під час перевірок тепер не зобов'язані відмічатися в Журналі реєстрації перевірок.....	54
Копія направлення на перевірку не видається платникові податків	55
Принцип конфлікту інтересів не міг бути застосований, якщо норми Податкового кодексу суперечать між собою	57
Колізія в термінах (строках) оскарження в суді податкового повідомлення-рішення та інших рішень податкової служби	58
Податкова до 2014 року могла прийняти рішення про зміну основного місця обліку будь-яких платників податків.....	59
У Податковому кодексі зникла норма про заборону подвійного декларування. Новостворені підприємці звітують за перший квартал роботи двічі.....	60
Податковий кодекс не передбачає безкоштовного подання електронної звітності? Доведеться платити акредитованим центрам сертифікації ключів?.....	61
Строки подання податкової звітності поштою значно більші за нормативні строки пересилання поштових відправлень	62
Надсилання документів поштою, або Як розробники Податкового кодексу переплутали цінні та рекомендовані листи.....	64
ПКУ передбачає одну форму податкового повідомлення-рішення, але їх є чотирнадцять.....	65
Податкові повідомлення-рішення вважаються належним чином врученими, якщо їх надіслано з повідомленням про вручення, навіть, якщо їх не отримано	67
Як Податковий кодекс забув про переліміт каси та інші порушення касової дисципліни.....	70
Податковий кодекс примушує майже всіх застосовувати РРО.....	72
Податковий кодекс до 2014 року містив два порядки дій при знищенні або зіпсутті бухгалтерських документів.....	73
Податковий кодекс не визнавав права фіскальної служби затверджувати ані інструкцію щодо нарахування штрафів, ані інструкцію щодо нарахування пені, але останню було затверджено.....	74
Оприлюднюється план-графік документальних планових перевірок на поточний, а не наступний рік?!	75

Податківці шукають тих, хто не пройшов державної реєстрації як підприємець	75
Податковий кодекс: тепер готівку на сплату податків конфіскують із каси без вашої згоди за рішенням суду навіть за наявності боргів із зарплати	76
Хронометраж за Податковим кодексом – примусова праця чи катування?	77
Відповідь на запит податкового органу слід надавати протягом місяця чи протягом 15 днів?	78
У Податковому кодексі є не три види перевірок, а чотири!	80
Позапланова документальна та фактична перевірка можуть бути проведені двічі на підставі інформації про виплату зарплати без оподаткування	81
У ПКУ є два строки позовної давності залежно від процедури оскарження	82

РОЗДІЛ III

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ

(статті 133 – 161)

Податок на прибуток визначається за подією нарахування, а ПДВ – за правилом першої з двох подій	84
За Цивільним кодексом філія не має свого майна, а за Податковим – має	85
Разом із декларацією з прибутку підприємству тепер слід подавати й фінзвітність. Бухгалтерам треба швидше готувати річну фінансову звітність	86
Роялті нерезидентам з офшорів були без витрат. Українські розробники-емігранти не могли продати ліцензію Батьківщині	88
Податковий та бухгалтерський облік зближено, але тепер є податкові різниці та третій вид обліку	88
До серпня 2011 року Кодекс відносив загальновиробничі витрати до складу інших, а не операційних витрат, а бухоблік – ні	90
Витрати на науково-дослідні роботи, винахідництво та раціоналізаторство належали до витрат, лише якщо вони пов'язані з основною діяльністю	91
У 2012 році діяла звітність щодо співпраці зі всіма платниками ЄП	92

Податковий кодекс передбачав витрати щодо гарантійного ремонту та заміни товарів, проданих пересічним споживачам, а не юрособам.....	93
Податковий кодекс не стимулює інвесторів вкладати кошти в українське кіно, а Закон про оподаткування прибутку стимулював	95
Тварини служать довше за машини!?	96
Податковий кодекс залишив оптимізацію податків для експортерів через офшори.....	97
Просунуті приватні підприємці з 2021 року подають декларацію про прибуток та сплачують податок на Google та Facebook	98
До 2017 року в ПКУ було два визначення сільгосппродукції, а до 2020 року – ще й посилання на неіснуючу статтю.....	99
ПКУ передбачає виплату дивідендів незалежно від наявності прибутку, хоча це загалом протизаконно	100

РОЗДІЛ IV

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

(статті 162 – 179)

Податковий кодекс оперує як податком на доходи фізичних осіб, так і податком з доходів фізичних осіб	102
Приватні підприємці на загальній системі оподаткування лише з 2017 року отримали право на амортизацію основних засобів	103
З 1 січня 2017 року й до 20 травня 2020 року приватні підприємці не мали амортизації та витрат на ремонт вантажних автомобілів	104
Витрати на відрядження фізособи-підприємця не відносять до витрат, а найманих працівників – відносять.....	105
Для того щоб з підприємця не утримували податку, доведеться заплатити один раз держреєстратору за витяг або виписку з реєстру	105
ПДФО та військовий збір можна не платити, якщо уважно читати Податковий кодекс?	107
Забули скасувати Закон про звільнення від оподаткування коштів, які спрямовуються на проведення новорічно-різдвяних свят для дітей та на придбання дитячих святкових подарунків.....	108
Податковий кодекс скасував податкову соціальну пільгу для багатодітних родин.....	109

До оподаткованого доходу платника фіксованого податку включався дохід, з якого сплачено фіксований податок!?	110
Податковий кодекс унеможлилював продаж легкових автомобілів, мотоциклів та моторолерів, знятих з виробництва	111
Юрособа чи підприємець при купівлі транспортних засобів у фізособи мають визначати зі стелі, скільки разів на рік вона продає транспорт	111
Податковий кодекс «забув» про алгоритм розрахунку податкової знижки (кредиту)	112
Відшкодування відсотків щодо іпотечного кредиту через прогалину в Податковому кодексі можна було одержати двічі протягом 10 років	113
З отримувачів спадщини вимагали декларацію, навіть якщо ставка податку 0%	114
За неподання декларації про доходи передбачено два штрафи	116
Податковий кодекс має два неоподатковувані мінімуми доходів громадян	117
Прожитковий мінімум підлягає оподаткуванню	118
ПКУ та НБУ дають різні строки звітування за готівкою, отриманою під звіт на господарські потреби	118
Конституційний Суд України визнав неконституційним оподаткування великих пенсій, щомісячного довічного грошового утримання та іноземних пенсій	119
Допомогу по частковому безробіттю для підприємців забули звільнити від оподаткування?	120
В Україні кешбек підлягає оподаткуванню ПДФО та військовим збором	121
Сотні тисяч ФОПів чекають на перевірки після припинення підприємницької діяльності	122
Державні гранти до 2021 року оподатковувалися ПДФО	123

РОЗДІЛ V

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

(статті 180 – 211)

Новостворений суб'єкт підприємницької діяльності не міг одразу зареєструватися платником ПДВ	126
Податковий кодекс оперував і основними фондами, й основними засобами	127

Самостійна ліквідація необоротних активів – оподаткування за балансовою вартістю чи за звичайними цінами?	128
Введення активів як внесків до статутного фонду оподатковується ПДВ на митниці до початку діяльності підприємства.....	129
ПДВ як приховане експортне мито на зерно, брухт і деревину	130
При постачанні послуг від нерезидента від вас вимагатимуть сплати ще й ПДВ, навіть якщо ви неплатник ПДВ.....	132
Строк початку нарахування пені щодо бюджетного відшкодування ПДВ виникає в день виникнення пені або ж ніколи не виникає	132
Звільнені від оподаткування операції враховують в обсяги операцій для обов’язкової реєстрації платником ПДВ	133
Підрядник, що займається будівництвом доступного житла, звільняється від ПДВ, а генпідрядник – не звільняється	134
Учнівські зошити, підручники та навчальні посібники вітчизняного виробництва до серпня 2012 року помилково обклали ПДВ.....	135
Договори комісії та Податковий кодекс: комісіонер нараховує ПДВ до фактичного продажу товару	136
Суми збору на обов’язкове державне пенсійне страхування на послуги стільникового рухомого зв’язку обкладалися ПДВ.....	137
Податкові накладні масово та автоматично блокуються за критеріями, які не прописано в ПКУ, а розблоковуються вручну	138
Податковий кодекс безпорадний перед податковими «скрутками»?	139
З 20 травня 2020 року існує штраф за просторочення чи нереєстрацію податкових накладних, в яких немає ПДВ	140
Лише з 23 травня 2020 року офіційно дозволили податковий кредит за всіма митними деклараціями, за якими сплачено ПДВ	140
Через міжнародні угоди Україна не може зменшувати ПДВ на проміжну продукцію	142

РОЗДІЛ VI

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК

(статті 212 – 230)

Акцизний податок з алкогольних напоїв та тютюнових виробів сплачується до їх виробництва та продажу	144
--	-----

Електроенергія в Україні з 2015 року підакцизний товар	145
Як зміни до Податкового кодексу зупинили спиртову галузь.....	146

РОЗДІЛ IX

РЕНТНА ПЛАТА

(статті 251 – 258)

В Україні існує приховане подвійне оподаткування видобування корисних копалин	148
Рентна плати за спеціальне використання води може стягуватися двічі: з первинних, а потім і вторинних водокористувачів	150

РОЗДІЛ XII

ПОДАТОК НА МАЙНО

(статті 265 – 289)

Визначення житлової площі в законодавчих актах немає, а тому до 2014 року не було податку на нерухомість!?	152
ФОПи сплачують податок на нерухомість щодо промислових будівель, а юрособи – ні	153
Для іноземців ставка туристичного збору в десять разів більша, ніж для громадян України	154
Внутрішньо переміщені особи до 14 жовтня 2020 року сплачували туристичний збір. Евакуйовані роблять це й понині	155
З 2014 року для місцевих податків у ПКУ немає окремого розділу, а туристичний збір та збір за паркування належать до податку на майно	156
Подвійний податок на лісові землі запроваджено Законом щодо стимулювання утворення та діяльності сімейних фермерських господарств.....	157
Лише в Україні землі залізниць оподатковують на повну	158
Податковий кодекс не стимулює рекультивацію несільськогосподарських земель	159
Відсутність єдиного підходу до ставок плати за землю в населених пунктах породжує корупційний та економічний ризики.....	160
У 2017 році держава не захотіла повертати плату за окуповану землю, але КСУ в 2019-му визнав це неконституційним.....	161

Для формального скорочення кількості податків вигадали «склад податку».....	162
--	-----

РОЗДІЛ XIV СПЕЦІАЛЬНІ ПОДАТКОВІ РЕЖИМИ

Глава 1

СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Новий єдиний податок набрав чинності в 2012 р. з порушенням Податкового кодексу	163
Свідоцтво платника єдиного податку анулювалося на підставі акта перевірки, а не рішення	164
Власні кошти на поточний рахунок ФОПа. Чи включати до складу доходу? ПКУ офіційно відмовчується	164
З 1 січня 2012 р. набрав чинності новий довідник КВЕД, а заяву на єдиний податок треба було подавати за старим КВЕД	167
Підприємці на єдиному податку з 2012 року не можуть здійснювати роботи?	168
Якщо підприємець на єдиному податку мав за 2011 рік обсяг виручки менше ніж 300 тис. грн, то його позбавляли статусу платника ПДВ в 2012 році	168
Місцеві органи самоврядування мусять затверджувати як ставки єдиного податку, так і положення про нього, які нічого не змінюють	169
До 2018 року в ПКУ існувала колізія в разі анулювання ПДВ-реєстрації платника єдиного податку	170
До 23 травня 2020 року статус платника єдиного податку можна було втратити за декілька гривень податкового боргу.....	170
ПРО – це раз, і довічно.....	171

Глава 2

ФІКСОВАНИЙ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК

До 2014 року існувала колізія норм ПКУ щодо строків подання звітності з ФСП	172
--	-----

РОЗДІЛ XVIII²
ПОДАТКОВА МІЛІЦІЯ
(статті 348 – 357)

Податкова міліція з'явилася в Податковому кодексі щойно через півтора року його існування.....	173
Як податкова міліція випадково залишилася поза Законом у 2017 році	173

РОЗДІЛ XX
ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

На думку ДПАУ, штраф в 1 гривню застосовувався лише при помилках в обчисленні податків, але Податковий кодекс говорить про всі штрафи	176
Військовий збір не внесли до переліку загальнодержавних податків та зборів.....	176
Військовий збір сплачується подвійно зі суми податку на доходи фізосіб	177

ЦІКАВІ ФАКТИ
ПРО ПОДАТКОВИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

Коментар до Податкового кодексу України від його розробників – найбільший серед усіх коментарів кодексів	178
Зміни до Податкового кодексу вносяться в середньому раз на місяць.....	179
Ані Податковий, ані Бюджетний кодекс не передбачають бюджетних єдиних рахунків для сплати податків.....	180
Прийняття Податкового кодексу в 2010 році спричинило Податковий майдан	181
П'ятдесят три народні депутати двічі зверталися до Конституційного Суду України щодо невідповідності Податкового кодексу Конституції	182
Українці в лідерах з використання криптовалют у світі, але ПКУ про них мовчить	182
Для розблокування міжурядового кредиту ухвалюються окремі зміни до Податкового кодексу.....	183

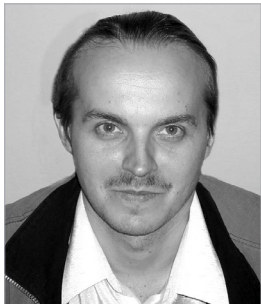
Подяки

Висловлюю подяку податковому консультанту Мар'яні Кавин, володарці національної премії «Вибір бухгалтера-2020» у номінації «Кращий лектор навчальних програм», за швидкий пошук проблемних питань у цій книзі; Віктору Невмержицькому, партнеру з податкового консультування BDO, за оцінку праці; Асоціації платників податків України та її Президентові Григолу Катамадзе за розроблення проєкту ліберального Податкового кодексу. І, звісно, велика подяка директору видавництва «Право» Національної академії правових наук України та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Віктору Анатолійовичу Прудникову, заступнику директора з комерційних питань Дмитру Анатолійовичу Сеньку та колективу за оперативний відгук щодо публікації та підтримку.

Відгуки

Тут може бути Ваш відгук. Після прочитання книги надішліть його, будь ласка, із посиланням на свою посаду та компанію, можна просто з іменем або інкогніто, на e-mail marazm@marazm.org.ua

Про автора

Мосейчук Віталій Володимирович, народився 4 серпня 1973 року в селі Головин Костопільського району Рівненської області в родині службовців (мати – товаровзнавець, батько – військовий лікар).

З 1975-го до 1992 року мешкав у Росії. З 1980-го до 1988 року навчався в середній школі № 38 станції Даурія Забайкальського району Читинської області. У 1988-90 рр. навчався у Спеціалізованому навчально-науковому центрі фізико-математичного та хіміко-біологічного профілю (ФМШ) при Новосибірському державному університеті (НДУ) в Академістечку. У 1990-92 рр. навчався на економічному факультеті НДУ, в 1992-94 рр. – у Тернопільському інституті народного господарства на факультеті банківського бізнесу, в 1994-98 рр. – в аспірантурі Львівського інституту регіональних досліджень Національної академії наук України.

З січня 1995 року до січня 1998 року працював адміністратором комплексу фондового відділу, начальником відділу автоматизації в Тернопільській філії КБ «Приватбанк». З лютого 1998 року – кореспондент, редактор ділового тижневика «Галицькі контракти» (<http://www.gc.kiev.ua>). З 2001 року – редактор «Документів для роботи» бухгалтерського тижневика «Дебет-Кредит» (<http://www.dtkr.com.ua>), у 2005-2009 рр. – керівник проекту журналу «Податкове планування» (<http://www.nalogovnet.com>). Є автором Книги маразмів України (<http://www.marazm.org.ua>), книг «Українська національна ідея» (2007), «Українська політична альтернатива» (2011), «Податковий кодекс: «білі плями» та «підводні камені» (2010), «Митний кодекс: «білі плями» та «підводні камені» (2014). Підприємець, аналітик-консультант, винахідник, член Національної спілки журналістів з 2001 р.

Вступ

*Від того народ голодує, що дуже великі
та важкі державні податки.
Саме це причина бід народу.
Лао-цзи*

1 січня 2021 року у Податкового кодексу України ювілей – 10 років дії та змін. Але поспіх, з яким готувався, впроваджувався та змінюється Податковий кодекс, не міг не спричинити цілої низки суперечностей, неузгодженостей в економічній конституції країни, які явно виходять за межі технічних юридичних помилок. Неузгодженостей та помилок накопичилося настільки багато, що в 2020 році навіть прийнято спеціальний закон про це: Закон України від 16.01.2020 р. № 466 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, **усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві**». Поспішне впровадження кодексу тягне за собою поспіх із затвердженням підзаконних актів, інструкцій, зокрема звітності. Більш проблемного законодавчого акта наразі в Україні, на мою думку, немає. Недарма Україна досі залишається на останніх місцях у світі за рівнем економічної свободи за рейтингом від Bendukidze Free Market Center спільно з Fraser Institute (за 2017 рік посіла 135 місце зі 162 можливих, а в 2020 році ми піднялися на сім позицій з 138 на 131 місце), а у найбільш економічно невільній групі ми є там єдиною європейською країною¹. За Індексом економічної свободи від Wall Street Journal і Heritage Foundation ми взагалі поруч із деспотичними країнами², що просто ганебно та неприпустимо для демократичної країни. Адже навіть фахівцям важко з'ясувати, що й до чого в цьому Кодексі, – при активній діяльності обов'язково втрапиш у халепу й отримаєш штраф чи його загрозу. Крім того, за словами голови комітету виборців України Олек-

¹ Україна стала єдиною невільною країною Європи у рейтингу економічної свободи, хоча й поліпшила показники. <https://nv.ua/ukr/biz/economics/rejting-ekonomichnoji-svobodi-ukrajina-na-135-misci-novini-ukrajini-50042539.html>

² https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97_%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B8